

351

De
**FONTE SCHLEVSINGENSI SALVBRI,
VVILHELMINO
DICTO,**
Iudicium Physicum;
**FONTIS scilicet proprietates, ex iisque dependentem ef-
fectum hactenus observatum adumbrans,**
Clementissimo Iussu
**REVERENDISSIMI SERENISSIMI QVE
PRINCIPIS ac DOMINI,
DOMINI
MAVRITII GVILIELMI,
POSTVLATI ADMINISTRATORIS
EPISCOPATVS NVMBVRGENSIS,
DVCIS SAXONIAE, IVLIAE, CLIVIAE,
MONTIVM, ANGRIÆ & VVESTPHALIÆ,
COMITIS PROVINCIALIS THVRINGIÆ,
MARGHIONIS MISNIÆ & utriusque LVSATIÆ,
PRINCIPIS HENNEBERGIÆ,
COMITIS MARGE & RAVENSBERGÆ,
DYNASTÆ RAVENSTEINI,**

Subiectissimo ex obsequio

^a
SAMVELE STEVRLINO,

*Med. Dd. Physic. Sax. Naumb. Henneb. Provinciali & Schleusingensi,
formatum*

Hist. Saxon.

H.

697, 68

sub D. XXIV. Septembr. 1701.

Litteris Balthasaris Pentzoldi, Typogr. Hilperb.

Vol. II. H. Sax. Proo. C. 86

1581. 10. 20. SALVATOR
A M I L E N I A
D I C T O
M A R T I N U S V I T A
P R O F E S S I O N
D O M I N I
M A R T I N U S G A L I B R U S
P O T T A W A D M I N I T A G R I S
E R S C H O R T A R M U M G E R I S
D A C I S S A X O N I E T I M E ; C P M I E
M O N T I N A N G R I E ; A V E S T H E T I E
C O N T A S C U T A S T I F
M A N M O N G N O S ; B A T U N I S - L A Z T I E
C O P Y P R O M I C H A Y U N I C O
D I T O R E

I. N. J.

§. 1.

Ontium & aquarum origines, Genera-
causas, contenta, atq; exinde in- lis cau-
finite profluentes varias propri- sarum,
tates explorare, res maximi est & aqua- fontium
momenti, ac tanto quorundam rum,
fontium aquarumque investi- perscu-
gatio est difficilior, quanto ma- tatio.

gis intimi causarum Thalami sunt inaccessi, quinimo
quo magis fontes & aquæ externe meram simulant
simplicitatem, eo magis interne salium, succorum,
mineralium vel metallorum spirituosos vapores sæ-
pius recondunt.

§. 2. Fontium aquarumque vero inaccessi ac
reconditi causarum Thalami consistunt in efficiente,
universali Dei potentia; & media, scilicet creata na-
tura, sive igne vitali, potentis spiritu, sive anima ignea,
à Raymundo Lullio sic dicta, quæ terræ æque ac re-
liquis elementis concredita, eam reddit vivam, ne tan-

A 2

quam

-700

quam moles ingens, sicuti microcosmus absque igne vitali sive anima, concidat; hic ignis sive spiritus igneus vitæ terræ & aquæ, à Zoroastro Prester datus, causa est efficiens media, generans, segregans, digerens, sublimans, uniens, corruptens, terræ & aquæ, ac consequenter omnium concretorum salium, succorum, mineralium & metallorum sive materiæ miscibilis, quo mediantibus instrumentis, scilicet hydrophylaceis, aërophylaceis, Pyrophylaceis, horumque ductibus, meatibus, syphonibus & innumeris cavernis sive incilibus atque terræ poris, pro mineralium, metallorum, salium, succorumque contenta diversa materia, sique ex causis diversis, infinita aquarum ac fontium oriatur diversitas.

Distin-
Etio
fontium
genera-
lis.

§. 3. Generaliter vero commodissime restrin-
gi possunt fontes & aquæ in NATVRALES & COE-
LESTES, sive dote cœlesti superbientes, iuxta Do-
ctiss. Kircherum: NATVRALES, sive secundum
ELEMENTARES virtutes naturaliter differentes,
sunt secundum miscelam vel spiritualem vaporosam
sive invisibilem, vel secundum corporalem sensibilem
sive visibilem ex hydro- aëro- sive Pyro- phylaceis,
vel succis, salibus, mineralibus, metallis, terrisque di-
versissimi, salubres & insalubres, ad hucque ob instru-
mentorum infinitam varietatem undiq; varii, peren-
nes & ad certum tempus tantum fluentes; ultima sub
serie sunt aquæ sive fontes, non a certis ductibus &
per-

perennibus incilibus venientes, sed à destillatione aquæ pluvialis, & per poros anfractusq; terræ suo tempore iterum profuentes; vel etiam fontes sive aquæ cœlestes miraculosæ, quibus certum ad tempus radius qui-
dam aspirat divinus, exq; non nisi vel singularis Omni- Fontes
miracu-
nis gratia, vel tanquam auxilium extraordinarium ex aquæ
divina suscitantur misericordia, veluti in Ducatu nobis miran-
vicino Hilperhusano reperitur fons quidam, tempore dæ vir-
annonæ caritatis tantum fluens, dictus famelicus fons,
der Hunger-Brunn/ de cuius scrutinio posteris tem-
poribus: miraculosis de fontibus sub oratione de fon-
te Rastenburgico, in Gymnasio illustri Schleusingensi
habita, aliquid tradidi memoriae.

§. 4. Sicuti ex præsuppositis his causis fontium & Ratio di-
aquarum diversissimis infinita profluit diversitas, ita distinctio-
omnis ratio diversitatis sumenda vel à causis naturali- his fon-
bus, vel à cœlestibus sive super naturalibus: priores
sunt difficillimæ investigationis, multo magis poste-
riores sunt omnibus sensuum coniecturis superiores,
& non nisi mirificis se produnt effectibus.

§. 5. Interim si naturales fontium & aquarum causas explorare intendimus, id fieri raro potest à pri- Fonti-
turali-
ori, sive secundum manifestam causarum investigati- um cau-
nem, cum eorum generatione nostris sit ademta oculis, sæ et ha-
sed à posteriori per rationes & sensus, quippe quibus rū per-
substantia fluidi, huiusque proprietates tantum diiu- scruta-
dicandur, in quantum nempe fluidum differat ab terna

per sen- alio, pondere, colore, sapore, odore, & tactus deni-
fus & ra- que qualitate.
tiones.

§. 6. Pondus substantiae explicat rationem, de-
monstrando generaliter mixturam, vel ex corporali-
bus particulis confusam sive impuram, vel ex vapo-
rosis spiritibus puram sive intimam.

§. 7. Color ratione puritatis, turbulentiae, albe-
dinis, flavedinis, rubedinis, cæruleitatis & nigredinis
immixta mineralia metallica, succos, salia, terrea-
que explicat.

§. 8. Sapor ratione dulcedinis, amaritiei, aciditatis,
acredinis & falsedinis, salium, succorum, mine-
ralium, metallorumque nunc corporalem, nunc spi-
ritualem mixturam manifestat.

§. 9. Odor diversitatem latentis sulphuris, sive
bituminis terræ nunc corporalem, nunc spiritualem
aliquid declarat.

§. 10. Tactus denique, cui tanquam sensatæ ex-
perientiae multum tribuerunt Peripatetici, frigidita-
tem, caliditatem, gravitatem, lubricitatem, & con-
sequenter vitriolatorum, nitroforum, salinorum,
aluminosorum, sulphureorum ac bituminosorum
miscelam confuse docet.

§. 11. Et quamvis hisce qualitatibus tactilibus di-
ctis multum tribuerunt Philosophi, certi tamen ii ex
ipsis fieri nunquam possunt, utrum sapor, odor, frigus
& calor sit huius vel illius mineralis, num sit corporali-
ter

ter vel spiritualiter, id est, confuse & externe, sive vere & intimius mixtum contentum, ac fallax proinde ex hisce genericis signis formatur iudicium.

§. 12. Alii proinde ad inciles, aquarum scilicet ac fontium ductus, explorandæ mixtionis spe, confugiunt, inque iis ex adhærente vitriolo, alumine, sale, nitro vel sulphure similique colligunt aquarum mixtrum, & consequenter earum bonitatem & malignitatem, sic vero itidem corporaliter mixta solum modò percipiunt, spiritualiter & intimius mixta negligunt.

§. 13. Nonnulli manifesta signa bonitatis aquarum ac fontium collaudant sequentia, tanquam universalia, eaque in sensus nostros ut plurimum incurvantia: si nempe aqua clara, pellucida, tenuis, pura, levis, saporum penè expers, gustuique grata, igni admota cito incalescit, ab igne remota cito frigescit, interne pota non diu in ventriculo commoratur, sed facili tramite absque ventriculi molestia transit, si nihil, vel parum arenæ vel limi in vasis fundo relinquit, leguminaceleriter coctione præparat, si nullum fovet mucrum vel iuncos, neq; ullis scatet sordibus, si pellucida, per latices vel arenas nullo muco obducta transit, si hydrometricis instrumentis examinata levis, ac tandem si excitat & promovet utilium vegetabilium procrescentiam, fertilemque reddit campum, & sic omnis effectus ad hominum memoriam fuit felix, teste Galeno, Dioscoride, Cardano, Matthiolo, Kirchero.

§. 14. Hisce vero tanquam universalibus admirabilis quidem aquarum ac fontium varietas aliquo modo manifestatur, cognitio tamen adhuc satis confusa est ac permanet, attingendo tantum sensibilium corporum commixtionem, relinquendo vero spiritualem sive intimorem rerum mineralium miscelam, quae corporali nunquam non virtuosior est ac purior.

§. 15. Hinc perscrutatis signis universalibus, potius accedendū ad specialia, intimius mixtam vim declarantia, scilicet ad *COCTIONEM, EVAPORATIONEM, & DESTILLATIONEM*, quae summum mixturæ aquarum ac fontium ferunt iudicium, non modo corporales salium, succorum, mineralium, metallorum terrarumque mixtiones demonstrando, sed & spirituales, singulis particulis aquæ sive fontis vere & perfecte mixtos, vapore exhibendo, unde manifestius de vi naturali vel medicatalicet argumentari.

Applica- §. 16. Præmissa sic generalia fontium & aquarum
tio Ge- bonitatis signa, si paucis applicare properamus ad fon-
nerali- tem nostrum **VVILHELMINVM**, is omnino est
um si- gnorum fons, non quidem miraculosus, singulati radio divino
bonita- hactenus aspiratus, sed naturalis, perennis, salubris at-
tis ad que medicus, ex naturali puritate, pelluciditate, levi-
nostrum fontem. tate ac iucunditate, suisque ex ductibus sublimatione
 subterranea destillatus perpetuus, unde post homi-
 num memoriam ultra unum & dimidium seculum à
 tempore millesimo quingentesimo, scilicet sub Regi-
 mine

mine Beatissimi GUILIELMI, Ducis ac Comitis Hen-
nebergici, fuit usū & effectū celebris, sæpius enim Bea-
tissimus Comes cum selecto Aulicorum syrmate hoc
fuit usus fonte, ibique prandium commorando sumsis-
se dicitur, ab eo tempore ad nostra usque, ratione effe-
ctus, proficuus fuit fons in INAPPETENTIA VEN-
TRICULI, LANGVORE VNIIVERSALI & CA-
LORE QVOVIS FEBRILI, ut vero eius proprie-
tes specialius patefiant, exterius & interius sequen-
tibus consideretur.

§. 17. Signa igitur bonitatis sive naturalis salubri-
tatis generalia, sub §. 13. denotata, excellentiori in gra-
du præ reliquis fons fovet noster, siquidem cæteris le-
vior, purior, ratione saporis iucundior, præcordia non
gravat, sed levi tramite absque ventriculi molestia
transit, nullum patitur in se limum, muscum, iuncos,
neque alias sordes, sed sua vivâ vi spirituali suscitat
crescentia optimæ virtutis vegetabilia, præprimis ve-
ro ROREM SOLIS, herbam fœcunditatis, roboran-
tem & aperientem viscera egregiam, diutius asserva-
tus fons non fit insipidus, neque squalidus, lapideam
suam materiam in terræ utero relinquit & deponit o-
mnem, unde sabulum & saxa maiora inibi coagulan-
tur, profluitque ex monte saxoso fons absque tartaro
purissimus, qui secundum Physicorum effatum præ o-
mnibus statuitur saluberrimus, si nempe per arenam
duriorumque lapidum sabulum transit; omnesque

**lapidescentes fontes quibuscunque membris sunt sa-
lubres, iuxta mentem Kircheri & aliorum.**

**Applica-
tio si.
gnorum
speciali-
um bo-
nitatis
ad fon-
tem no-
strum.** §. 18. Signa bonitatis, sive naturalis salubritatis &
virtutis medicatæ fontis nostri specialissima, sub §. 15.
prehensa, si perscrutamur, ad intimum fontis cogni-
tionem, singulares proprietates, salubritatem & vim
medicam, si quæ inest, pervenimus, & sequentibus
notantur experimentis.

Experiment. I.

Coctione huius fontis cibi facile præparantur,
unde & ventriculi digestionem non gravat, neque im-
pedit, neque debilitat, sed potius roboret.

Experiment. II.

Aqua fontana nostra, si coquitur, non fervet le-
viter, tanquam aqua simplex, absque spiritu minerali,
sed ebullit cum fragore & tumultu, facile vasa frangit
vitrea, parietibus vitri in coctione salino-nitroso mar-
tiales relinquit circulos, unde spiritum gerit occultatum
nitroso-salinum cum sulphure quodam martiali.

Experiment. III.

Post fontis evaporationem nihil limi, neque ter-
ræ coagulatur, sed pingue quid, nitrosum, flavum, sul-
phureum, subtilissimi saporis, unde occulte & intimi-
us foveat nitrosum sal cum sulphure martiali.

Experiment. IV.

**In destillatione cum fragore & tumultu fons no-
ster**

ster ebullit, emittitque spiritum penetrantis odoris sulphurei, martialis, nitrosi, non minimæ quantitatis, unde fons est permanens & incorruptibilis, optimi saporis virtutisque martialis nitrosæ, quam & coagulatam in fontis fundo ipsis videre possumus oculis, veluti ultimum nostrum demonstrat experimentum.

Experiment. V.

Lapides in fontis incili sive ductu coagulati ramenta metallica sabulumque gliscens demonstrant nitrosum, unde eorum fragmenta igne examinata nitrosum martiale, vix quidem sensibilem, spirant odorem, si vero usta eluuntur, relinquunt ramenta aliquid metallici, quod naturæ videtur esse martialis & ulteriori indiget perscrutatione. Interim iuxta fontis incilem signa sua prodit vena quædam metallica martialis.

*Confectaria quædam vim fontis medicam
paucis declarantia.*

Confectarium I.

Fons noster ob depositum suum Tartarum sive lapidem purissimus, contra morbos facit omnes Tar-tareos, malum Hypochondriacum, spleneticum, ne-phriticum & podagricum; præprimis si aliis specifi-cis simul adiuvatur, etiam æstum sangvinis, acrimoniæ biliofam, ardorem ventriculi, dolorem capitis,

B 2

vapo-

Specia-
lissima
cognitio
fontis
nostræ
Natura-
lis salu-
bris &
soterii.

vapores caput, visum, auditum gravantes sua nitroso-falina martiali vi extingvit.

Confectarium II.

Fons noster ob spiritum nitroso-salinum martialem plus præstat, magisque conductit, quam fontes corporaliter cum metallis mixti, proinde his tuior adhibetur omnibus in digestionibus & secretionibus læsis, morbisque chronicis & impuritaribus sanguinis, scabie & ulceribus, aperit enim subtilissime viscerum obstrukiones, lenit humorum acrimoniam, consumit phlegma superfluum : Et specialiter scorbutum, malum hypochondriacum, salia coagulantia synoviam, & consequenter podagram, dolores capitum, cordis, lienis, vapores caput, visum, auditum Izdentes, sua temperata vi nitroso-falina martiali extingvit, lenit, deprimitque, per urinam ac sudorem naturæ excrementa promovet, in febribus putridis tartareis, calore viscerum & partium hectico, in cachexia & discoloratione faciei suos præsttit effetus haec tenus felicissimos, inque aliis affectibus suum præstare potest usum, si modo ulterius examine & experimentis perscrutatur, veluti ulteriore non huius modo, sed & Suhlani manifeste sapidi fontis, martialem corporalem mixturam ac vim promittentis, perscrutationem subiectum me sum communicaturus.

